

Nr 187.

Av herr **Lindhagen**, om dödsstraffets avskaffande.

Regeringens proposition om dödsstraffets avskaffande behöver enligt min uppfattning två betydande kompletteringar. Den ena ifråga om motiveringen och den andra beträffande tillämpningen.

Denna sak kan till en början icke rätt värdesättas utan ett begrundande och erkännande av den gamla sanningen om *livets okränkbarhet såsom en oundgänglig grundval för en god samhällsordning*. I ärendet avgivna yttranden snudda knappast vid denna angelägenhet.

Individ, ett latinskt ord, betyder det odelbara, något som icke kan delas. Individen är en organism, ett liv för sig, en värld för sig. Den är det konkreta i mänskligheten, ett avslutat helt, som ej har något annat påtagligt samband med de andra delarna än de yttre grannskapsförhållandena. Det är ett väsen med en blandning av materiella och andliga verkligheter, med en kropp och en själ, med vissa anlag i det ena och det andra, beroende på det frö som såddes och den jordmån, i vilken det blivit plantat och de väder, som komma och gå, befrämjande eller hindrande dess utveckling och växt.

Individen är något, som icke bett om att komma till, som ofrivilligt inplantas i en viss miljö och, utan att rå för det, sammanväxer med densamma, något som självständigt för sig födes, blommar, sätter frukt och dör.

Vad är åter samhället och alla institutioner, i vilka det uppdelar sig? Ingenting annat än summan av individerna såsom en tänkt enhetlig massa, vilket de i realiteten icke kunna bli. I verkligheten betecknar samhället, som sagt, grannskapsförhållandet mellan individerna. Detta senare föder ömsesidiga betingelser för, att individernas fria liv ej skola inkräkta på eller undertrycka varandra. Vore vi ljusets änglar, blev detta gott och väl av sig självt. Men nu är individens egen själ grumlad av jord, han behöver ett tvång till behärskning, en begränsning i sitt

självsvåld. Detta tvång kallas samhällsordningen, och därav förstår man det formellas ofantliga betydelse.

En människas liv måste alltså vara något okränkbart. Det är hennes oförytterliga egendom. Ingen annan enskild eller något samfund har befogenhet till förgripelse på detsamma annat än i yttersta nödvärn. Då detta liv kommit till, har det rätt att beredas plats för att leva och utveckla sig. Det vilar något alldeles särskilt över denna tillvaro i och för sig. Konsekvenserna därav för statslivet bliva dessa oavvisliga grundsatser: respekten för människans liv måste vara ett axiom, dödsstraffets avskaffande en naturnödvändighet, människornas fullständiga avvärpning en livsfråga. Detta är åtminstone mångas tankar om framtiden.

En liten berättelse skall närmare belysa saken. I december 1915 hände det sig, att jag fick anledning göra en resa till Wien. Under vistelsen därstädes uppsöktes jag av en ung student. Han ville tala om något som låg honom synnerligen om hjärtat, sade han, och hoppades att jag skulle intressera mig därför och hjälpa honom.

Saken var den, att han beundrade och älskade en viss författare över alla andra. Om någon, menade han, borde erhålla svenska nobelpriset i litteratur var det denne. Nu hade han den bestämda föresatsen att nästa vår resa till Stockholm och verka för sin idé. Han lämnade mig ett par böcker av den omnämnde författaren samt en skriftlig utveckling av skälen för prisbedömandet.

Den unge studenten hördes sedan aldrig av. Själv var jag en av dessa tidstyper med det ständiga måttet: »Jag har icke tid». Uppdraget föll dock ej i glömska, ty ynglingens lugna, hängivet bedjande ögon hade borrar sig in i mitt medvetande. Men det blev ej något gjort. Jag sköt framför mig förevändningen: tids nog när han kommer.

Först hösten 1919 fick jag av en slump fatt på de båda böckerna från Wien. Den ena hade titeln »das Individuum», individen, den andra »das Recht zu leben und die Pflicht zu sterben», rätten att leva och plikten att dö. Författaren var Josef Popper.

Jag slog upp den första boken och fann till min överraskning å den följande författarens eget motto:

»Grundprincip för en sedlig samhällsordning.

När någon, även den mest obetydlige individ, som ej med uppsåt hotar någon annans liv, försvinner ur världen utan eller rent av mot sin vilja, så är detta en ojämförligt mycket viktigare tilldragelse än alla politiska, religiösa och nationella tilldragelser och än samtliga vetenskapliga, konstnärliga och tekniska framsteg i alla århundraden och hos alla folk sammanlagt.

Om någon anser detta vara en överdrift, må han blott tänka sig att han själv eller någon av honom mycket älskad person vore denna individ — och genast skall han förstå och tro det.»

Inför mig framträdde då ett annat minne. Det var i Tauriska palatset i Petrograd uti januari 1918. Konstituanten skulle då öppnas. Jag satt vid ett bord tillsammans med några personer. Ett rykte meddelade därvid, att under skottväxling på gatorna en medlem i konstituanten på väg till densamma träffats av en förlupen kula och stupat. En av de närvarande yttrade då likgiltigt »Vad betyder ett människoliv inför så stora tilldragelser.»

Detta är människornas sedvanliga uppfattning. Allra minst inställer sig någon eftertanke i tider som dessa, då livet är ett villebråd, som jagas ifrån dörr till dörr. När samvetet en gång åter vaknar, skola vi dock förstå, att individens motto, de nyss anförda paradoxala satserna, äro ingångsspråket till ett fredsrrike. När tankarna syssla med de blånande horisonterna, då framträder alltid för mig ur nuet och dess undre värld två unga trofasta lidande ögon, som under intrycket av världskrigets upplevade fasor tiggde och bad för livets okränkbarhet och som grundval för en ny värld.

Denna livsfråga pochar nu mer än någonsin på en lösning, den kräver att dess genius må tillåtas svinga sig såsom en frigjord fågel ur förödelsen. De många miljonerna mördade soldaternas blod klibbar vid allas våra händer. Om möjligt ännu fruktansvärdare är arkebuseringarna utan tal av vapenlös civilbefolkning. Här har i det tysta pågått de oerhördaste saker och i en omfattning, som någon gång borde avslöjas för mänskligheten. Det är här företrädesvis befälet, som fostrats till utövare av detta banditväsende.

I spåren av dessa officiella föredömen sluta nu inbördeskrigen upp, framkallade av den totala frånvaron fortfarande av samvetspolitik i statskonst och leverne. Här är det lika mycket och än mer de menige som, på grund av frånvaron av andra ideal, gå i spetsen för gevärets och blodsutgjutelsens kulturgärning. De finska och ryska revolutionsregeringarna funno sig uppfordrade av sina grundsatser att omedelbart avskaffa dödsstraffet. Förhållandena grusade sedan brutalt och totalt den vackra avsikten. Den menige dödade här och var av hämd, hat, fruktan eller den förvildning, vartill gevärets statskonst måste urarta. De ledande stodo vanmäktiga och måste låtsas som om ingenting inträffat för att sedan själva följa med i händelsernas oundvikliga gång. Den ryska styrelsen återinförde därför dödsstraffet först för grova brottslingar såsom ett avskräckningsmedel. Sedan dröjde det

cke länge, förrän det även officiellt blev en politisk inrättning, som till sist slutade i blodsterror. Den finska revolutionsregeringen hann icke så långt. Men den efterföljande kontrarevolutionära styrelsen tolererade däremot en ofantlig, härresande blodsterror från sina truppers sida, och upphöjde sedan själv dödsstraffet till en flitigt använd samhällsinstitution.

Blodet kväver den själ som utgjuter det och blodshämnden går oåterkalleligen i dess spår. Överallt ropar nu detta Abels blod ifrån jorden, ropar hotfullt och befallande mot den gamle Adam och hela hans organiserade banditväsende med kainsmärket på sin panna.

•

Propositionens motiveringar snudda knappast vid grundsatsen om livets okränkbarhet såsom grundval för en sedlig samhällsordning. Något behov hos en regering att verka för dödsstraffets avskaffande i syfte att därigenom höja människornas kultur har knappast förports i vårt land. Då nu ett sådant förslag emellertid föreligger, märker man mycket snart, att detta ej är något inre behov hos myndigheterna, som skapat detta initiativ, utan endast den intresseväckande tilldragelsen att riksdagen år 1919 så gott som uttalat sig för saken. Andra kammaren biföll nämligen förslaget utan votering och i första kammaren hängde det på den förseglade sedeln.

Denna förnimmelse bestyrkes av de olika yttrandena. De s. k. sakkunniga betona, att dödsstraffet numera nästan endast till bokstaven kvarstår i allmänna strafflagen och att det därför även borde bortfalla ur densamma. Det är nog den omständighet, som företrädesvis gör, att vi anse oss kunna för billigt pris demonstrera med humanitet i denna punkt av strafflagstiftningen.

Denna underström i förslagets tankegång kommer i dagen på ett ovedersägligt sätt genom bibehållande av dödsstraffet uti de så kallade krigsartiklarna. Denna avdelning av strafflagen för krigsmakten dryper av blod, en sannskyldig återspeglning av den statsverksamhet som den skall tjäna. Här avslöjar sig således förslagets frånvaro av känsla för livets okränkbarhet. Krigsartiklarna bestraffa med döden till och med meniges, underordnades, åtgörande att i kritiska ögonblick undvika ett ändamålslost blodbad genom att ej blint efterlyda befallningarna även av en befälhavare, som vill slå vakt om den militära äran och offrar samvetslost massor av liv utan ändamål. Godtycket i arkebusering av civilbefolkning lurar också under denna nesliga lagstiftning. Även en vanlig reformist, som vill gå varsamt fram jämväl i fråga om döds-

straffets avskaffande, borde kunna bliva betänksam, huruvida ej krigsartiklarnas myckna blodbad åtminstone borde något mildras.

Av ovan anförda skäl måste emellertid dödsstraffet avskaffas även och framför allt i krigsartiklarna. Landet ämnar ju icke för egen del föra något krig vidare. Redan denna föresats skulle erhålla en honnör och en bekräftelse genom en sådan handling av mänsklighet. För övrigt böra även förseelser i krig kunna bestraffas på ett rimligt sätt utan kränkande av högre lagar. Krigsartiklarnas blodtörst är i själva verket ingenting annat än ett uttryck för uppfattningen, att man genom hot om dödar även mot sina egna finner den enda utvägen att tvinga dem in uti ett förehavande, vartill många icke under några förhållanden vilja låna sig. Ur ett sådant tvång framväxer aldrig någon frihet eller lycka vare sig för dem, som utöva det, eller för dem, som bliva föremål för detsamma.

Om dödsstraffets avskaffande skall få något över sig av den ovan utvecklade betydelsen såsom uttryck för en renare samhällsåskådning, måste reformen således, såvitt jag förstår, icke börja och sluta med det område, där den mera är bara »en form», utan framför allt ingå även på den avdelning av krigslagstiftningen, där den fortfarande i praktiken kan äventyra en betydande tillämpning. Det är nog en förnimmelse härav, som i fängvårdsstyrelsens utlåtande uttryckts med den erinran, att »vetskapen om samhällets blodiga våldshand kunde just hos dem, för vilka drifterna till råa dåd icke låg i fjärran, väcka en dem själva urskuldande tanke, att utgjutande av andras blod dock icke vore något alltför ohyggligt». Nödvändigheten att skapa milda seder motverkas därför brutalt genom förslagens hedersbetygelse för krigsartiklarnas blodsterror. Samma sedeslösa aktning för desamma röjer sig ock uttryckligen uti de avstyrkande utlåtandena. Man framhåller hurusom just i denna tid, som är fylld med ovisshet, bör försiktigheten mana till att dödsstraffet bibehållas såsom ett hjälpmedel att genom skräck och vedergällning hålla människorna i tygeln i såväl nationalkrigen som inbördeskrigen (»den inre fienden»). Detta är åtminstone det förtäckta talets uppenbara mening.

I dessa tider behöver väl snarare mildheten komma till tals såsom en grundsats för all maktutövning. Det är nog den enda regeringsprincip, som kan betvinga människorna och deras slagsmålsinstinkter.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa,

att riksdagen i anledning av propositionen nr 144 ville uttala sig för livets okränkbarhet såsom grundval för en mänsklig samhällsordning samt i anslutning till denna uppfattning för sin del besluta dödsstraffets utplånande även ur strafflagens för krigsmakten krigsartiklar eller ock hos regeringen begära förslag till en revision av dessa artiklar i sådant syfte.

Stockholm den 31 mars 1921.

Carl Lindhagen.